

General armije
NIKOLA LJUBIČIĆ

*Nesvrstanost i opštenarodna odbrana**

Pokret i politika nesvrstanosti nastali su kao rezultat ekonomskih, društvenih, političkih, vojnostrategijskih i drugih dubokih promjena i kriza čovječanstva, koje je poslije drugog svjetskog rata zakoračilo u novo doba svoje istorije. Zbog toga nesvrstanost nije slučajnost, već istorijska i društvena potreba naroda i progresivnih pokreta za uspostavljanje drukčijih odnosa u svijetu, zasnovanih na slobodi, nezavisnosti i ravnopravnosti svih zemalja i naroda i međusobnim odnosima. Nesvrstanost je odgovor na stalnu prijetnju ratom, blokovsku podijeljenost i antagonizam, potčinjavanje i dominaciju, jačanje vojne sile i trku u naoružavanju, na eksploataciju i zaostajanje.

Principi pokreta nesvrstanosti — osnova za mir i bezbjednost savremenog svijeta

Nesvrstanost, kao autentični politički pokret, nastao je u borbi protiv podjele svijeta na blokove, protiv dominacije i svih oblika potčinjavanja. U razvoju nesvrstanosti stalno su se javljale nove potrebe za odgovor na svjetske probleme, što je opredjeljivalo sadržaj i aktivnost članica pokreta nesvrstanih. Postignutim rezultatima i ostvarenim prestižom u svijetu pokret nesvrstanosti se konstituisao kao samostalna akciona snaga sposobna da se bori za mišljenje i demokratizovanje cjelokupnog sistema međunarodnih od-

* Upravo je, u izdanju Vojnoizdavačkog zavoda, Beograd, izašlo iz štampe treće prerađeno i dopunjeno izdanje knjige generala armije Nikole Ljubičića *Opštenarodna odbrana — strategija mira*, iz koje za naše čitaoce prenosimo deo o nesvrstanosti.

nosa. U novije vrijeme posebno je naglašena aktivnost usmjerena na mijenjanje međunarodnih ekonomskih odnosa, što je bitna pretpostavka za rješavanje i ostalih problema, naročito prevazilaženja zaoštrenih odnosa u kriznim žarištima u svijetu.

Djelovanje nesvrstanih je *raznovrsno*, ali je u središtu njihove pažnje uvijek borba protiv agresije i rata, odnosno očuvanje mira i bezbjednosti čovječanstva. O tome je Tito, u svom referatu na Desetom kongresu SKJ, rekao: »Izrasla iz borbe za oslobođenje i suprotstavljanje imperijalizmu i stranoj dominaciji, iz najdubljih težnji naroda i zemalja za nezavisnošću, ravnopravnošću i slobodnim razvojem, politika nesvrstanosti igra sve veću ulogu u međunarodnim odnosima. Dosljedno zastupajući principe miroljubive aktivne koegzistencije, ona se afirmisala kao svjetska politika i sve uticajniji međunarodni faktor. Politika nesvrstanosti je kontinuirano jačala i proširivala procese svoje aktivnosti. Od Beogradske konferencije, preko konferencija u Kairu, Lusaki i Alžiru, nesvrstane zemlje su sve odlučnije istupale protiv svih vidova strane dominacije, a za demokratizaciju međunarodnih odnosa, nezavisan razvoj zemalja i očuvanje svjetskog mira«. ¹

Nesvrstanost je nastala iz borbe progresivnih i miroljubivih snaga protiv hladnog rata, dominacije i hegemonije, imperijalizma, kolonijalizma i neokolonijalizma i uopšte protiv svih oblika ekonomskog, političkog, vojnog i kulturnog potčinjavanja »malih« i »slabih« od strane »moćnih« i »velikih«. »Po svojoj društveno-historijskoj suštini politika nesvrstanosti je antiimperijalistička i antihegemonistička i zbog toga nije i ne može biti ničiji instrument, niti rezerva bilo koga i bilo koje druge politike. To proizlazi, kao što sam rekao, iz same činjenice da je ona nastala kao izraz borbe za nezavisnost i ravnopravnost naroda. Njen antiimperijalistički karakter je objektivno zasnovan i ne zavisi od toga da li se to priznaje ili ne. Opredjeljenje nesvrstanih zemalja za ovakvu politiku, nije proizvod privremenih taktičkih potreba, već njihov životni interes. Mi smo uvijek isticali da nesvrstanost nikako ne znači neutralnost. Prema velikim silama i drugim državama politika nesvrstanosti se odnosi u zavisnosti od njihovog stvarnog ponašanja i djelovanja u međunarodnom životu.« ²

Pokret nesvrstanih je već od svojih prvih aktivnosti u međunarodnoj zajednici postao osnovni činilac borbe za mir, ravnopravne i demokratske odnose među svim zemljama i narodima svijeta, zasnivajući svoje djelovanje na borbi za dosljedno ostvarivanje načela

¹ Tito, *Vojna djela*, knj. V, izd. VIZ 1977, str. 152.

² Isto, str. 152.

miroljubive aktivne koegzistencije. Zahvaljujući odlučnoj akciji nesvrstanih u svijetu se mnogo šta izmijenilo. Rezimirajući, zaista, bogate rezultate nesvrstanih, Josip Broz Tito je na samitu u Havani, pored ostalog, rekao:

»Tokom protekle dvije decenije afirmisali smo izvorne principe i ciljeve nesvrstanosti kao trajne vrijednosti.

Odlučno smo se borili za mir, sigurnost i slobodu u svijetu.

Dali smo bitan doprinos uspješnom razvoju i ishodu antikolonijalne revolucije.

Kodifikovali smo i odlučno se zalagali za primjenu principa aktivne i miroljubive koegzistencije.

Suprotstavljali smo se politici sile i stranom mješanju u svim oblicima u kojima su se javljali.

Pokrenuli smo dugoročne akcije za uspostavljanje novog međunarodnog ekonomskog poretka.

Doprinijeli smo ostvarivanju univerzalnosti i jačanju uloge i značaja Ujedinjenih nacija.

Učinili smo zapažene korake u pokretanju problema razoružanja.

Poveli smo odlučnu borbu za dekolonizaciju u oblasti tehnologije, informacija i kulture uopšte.

Time se politika nesvrstanosti, objektivno, potvrdila i kao najprogresivnija snaga u svjetskim razmjerama, koja ruši temelje na kojima počivaju postojeći nepravedni međunarodni odnosi i stvara uslove za izgradnju svijeta pravde, ravnopravnosti i općeg napretka.«³

Očuvanje nezavisnosti, slobode, suvereniteta i teritorijalnog integriteta, borba za pravo da sami biraju sopstveni put društvenog i ekonomskog razvoja i da samostalno odlučuju o svojoj sudbini i načinu raspolaganja nacionalnim bogatstvom jesu ciljevi koje su nesvrstani postavili pred sebe odlučivši se za politiku nesvrstavanja. To, međutim, ne znači da se oni bore za ostvarivanje isključivo svojih uskih interesa, jer bi to bilo u suprotnosti sa izvornim principima na kojima je nastao pokret.

Osnova na kojoj nesvrstani zasnivaju svoje pravo da samostalno odlučuju o svom unutrašnjem razvitku i da ravnopravno učestvuju u rješavanju međunarodnih problema, jesu načela *miroljubive aktivne koegzistencije*, koja su kodifikovana i u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija, a to su: zabrana prijetnje silom i upotrebe

³ Tito, *Vojna djela*, knj. VI, izd. VIZ 1981, str. 329—330.

sile u međunarodnim odnosima, mirno rješavanje međunarodnih sporova, nemiješanje u poslove koji spadaju u unutrašnju nadležnost države, dužnost država da sarađuju jedna s drugom u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija, ravnopravnost i samoopredjeljenje naroda, suverena jednakost država i savjesno ispunjavanje obaveza preuzetih u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija. Dosljednom borbom za ostvarivanje tih načela u međunarodnim odnosima nesvrstani doprinose sprečavanju rata i očuvanju mira u svijetu.

Na svim dosadašnjim konferencijama nesvrstanih (Beograd, Kairo, Lusaka, Alžir, Kolombo i Havana) i na drugim bilateralnim i multilateralnim susretima državnika nesvrstanih zemalja najznačajnije teme o kojima se raspravljalo bile su nezavisnost, mir, bezbednost, sloboda, ravnopravnost i društveni i privredni razvoj zemalja. Tako se nesvrstanost nametnula kao stvarna i jedino moguća alternativa ratu, odnosno kao osnovni nosilac borbe za mir i bezbjednost, a time i za progresivni razvoj čovječanstva. Zbog toga je ona i značajan *činilac odvrtaćanja od agresije*.

Nesvrstanost, kao nosilac borbe za mir i bezbjednost u svijetu, jednako je aktivna u borbi za sprečavanje svjetskog nuklearnog sukoba i za sprečavanje ograničenih — lokalnih i regionalnih ratova, kojima se ugrožavaju nezavisnost, sloboda, samostalnost, suverenitet i teritorijalni integritet u prvom redu malih i nerazvijenih zemalja i naroda.

Kako *otkloniti uzroke i spriječiti rat* u središtu je pažnje nesvrstanih zemalja od početka njihovog organizovanog djelovanja do danas. Da bi se u tom osnovnom problemu svijeta postigli određeni rezultati, nesvrstani su preduzimali različite akcije, počev od održavanja konferencija i sprovođenja u život odluka donesenih na njima do aktivnosti u Ujedinjenim nacijama. Osnovno je bilo prevladati hladni rat i zaoštravanje odnosa supersila i blokova, okončati krize i oružane sukobe koji su prijetili da prerastu u svjetski rat i privoljeti sve one od kojih zavisi mir u svijetu da međunarodne sporove rješavaju mirnim putem.

Zauzimajući se za prevazilaženje prijetnje silom i za zabranu upotrebe sile, nesvrstani ne samo što su prihvatili postavku Povelje Ujedinjenih nacija da je *rat najveći zločin* protiv čovječanstva, već su preduzeli sve mjere da se ona poštuje. Od samog početka djelovanja nesvrstanih zemalja u OUN je shvaćeno da nije dovoljno upozoriti na posljedice rata i osuđivati zagovornike upotrebe sile kao sredstva za rješavanje međunarodnih sporova, već da rat valja prevazići kao sredstvo politike.

Nesvrstane zemlje — faktor mira u svijetu

Nesvrstane zemlje su od samog početka svoje organizovane međunarodne aktivnosti uzele obavezu da će činiti sve da se svijetu osigura mir, da će svestrano raditi na onemogućavanju izbijanja oružanih sukoba i svih oblika agresije, a ako agresija ipak uslijedi, da će se uporno boriti za njeno okončanje i za otklanjanje njenih posljedica. Suština djelovanja nesvrstanih je, prema tome, u očuvanju svjetskog mira.

To što se nesvrstani prevashodno bore za očuvanje mira u svijetu ne znači, međutim, da se zauzimaju za »status quo«. Naprotiv, jedno od bitnih obilježja njihove aktivnosti je djelovanje u pravcu mijenjanja postojećih odnosa u svijetu. Borbom za očuvanje mira, za prevazilaženje blokovske podijeljenosti, za dosljednu primjenu principa miroljubive aktivne koegzistencije, za likvidaciju kolonijalizma, protiv neokolonijalizma i hegemonizma, za stvaranje novog pravednijeg ekonomskog sistema, a i podržavajući i pomažući nacionalnooslobodilačke pokrete i odbrambene ratove, nesvrstani *ubrzavaju promjene* u ljudskom društvu.

Boreći se protiv svih oblika agresije, ugnjetavanja i dominacije nesvrstani podstiču i ubrzavaju pozitivne promjene i preobražaje u svijetu. Uloga nesvrstanih se ne svodi samo na suprotstavljanje politici sile i blokovskom grupisanju, već joj je cilj konstituisanje *novih međunarodnih odnosa* koji će omogućiti progresivan razvoj društva. Iako je aktivnost nesvrstanih bila usmjerena, prije svega, protiv politike sile i rata, oni su oduvijek *podržavali nacionalnooslobodilačke i odbrambene ratove*. Za njih se nikad nije postavljalo pitanje prava svakog naroda da vodi pravedan odbrambeni rat, niti da sam prema svojim potrebama *mijenja unutrašnje društvene odnose*. Nesvrstani su podržavali i pomagali narode koji su vodili ratove s takvim ciljevima.

Jedan od najvažnijih zadataka nesvrstanih oduvijek je bio i ostao *odvraćanje od agresije*, odnosno njeno sprečavanje i očuvanje mira i bezbjednosti. To se vidi iz svih dokumenata koje su do sada usvojili, i iz aktivnosti u međunarodnim odnosima. Stavovi zauzeti u prvim susretima osnivača pokreta nesvrstanih izražavni su i kasnije, na svim bilateralnim i multilateralnim skupovima na kojima je središnje mjesto zauzimala borba za mir. U zajedničkoj izjavi predsjednika SFRJ Josipa Broza Tita, predsjednika Egipta Gamala Abdela Nasera i indijskog premijera Pandir Džavaharlala Nehrua od 19. juna 1956. godine, poznatoj pod nazivom *Brionska deklaracija*,

najviše mjesto dato je miru, nastojanju da se spriječi rat, likvidiraju sukobi i krizna žarišta, i imperijalisti i ostale snage koje teže porobljavanju odvrte od agresije.

Prva konferencija nesvrstanih je održana u Beogradu od 1. do 6. septembra 1961. godine, dakle u vrijeme kada je prijetila opasnost da se hladni rat pretvori u oružani sukob svjetskih razmjera. Konferencija je usvojila tri glavna dokumenta: Izjavu o opasnosti od rata i apel za mir, Deklaraciju šefova država i vlada vanblokovskih zemalja i Pismo predsjedniku vlade SSSR-a i predsjedniku SAD. Sadržina sva tri dokumenta je, u suštini, borba za mir, protiv rata, odnosno odvrćanje od agresije.

I na svim slijedećim konferencijama nesvrstanih na prvom mjestu je bio mir, odnosno borba protiv rata i agresije i sprečavanje i odvrćanje od agresije. Dokumenti koji su usvojeni na njima i sve što se preduzimalo na osnovi njih značilo je ne samo osudu agresije i rata već i praktičnu borbu protiv svih oblika ugrožavanja mira i svjetske bezbjednosti, kao i sprečavanje izbijanja lokalnih sukoba i ratova širih razmjera.

Nesvrstani su svojom aktivnošću u drugoj polovini pedesetih i u šezdesetim godinama znatno doprinijeli očuvanju mira, odvrćanju od agresije i izbjegavanju svjetskog rata. U tome su ih podržavale sve progresivne i miroljubive snage u svijetu.

Upornost nesvrstanih u borbi za mir i nemogućnost imperijalističkih i hegemonističkih snaga da svoje ciljeve ostvaruju ratom, odnosno nesagledive posljedice rata i njegova društvena i ekonomska nesvršishodnost, umnogome su doprinijeli da se *umanji opasnost* od izbijanja svjetskog nuklearnog sukoba. Supersile i blokovske grupacije su počele međusobno pregovarati i sporazumijevati se. Ali, to je povećalo mogućnost od izbijanja ograničenih i drugih oblika agresivnih prijetnji i pritisaka. »U uslovima izbjegavanja opšteg nuklearnog rata sve više dolazi do izražaja politika dogovaranja, uz dalje odmeravanje snaga, trku u naoružanju i kvalitativno jačanje oružanih snaga. Upotreba vojne sile u takvim uslovima sve više se ograničava na lokalna područja, ograničene ratove i specijalni rat u borbi protiv nacionalnooslobodilačkih i revolucionarnih pokreta, i kao represivna snaga u sprečavanju progresivnih tendencija i kretanja u mnogim zemljama sveta«. ⁴

Tada su nesvrstane zemlje počele sve više usmjeravati svoju aktivnost na *sprečavanje* izbijanja ograničenih ratova i onemogućavanje »lokalnih« agresija, jer su oni, sem što su ugrožavali suvere-

⁴ Platforma za pripreme stavova i odluka Desetog kongresa SKJ, izd. Izdavački centar »Komunist«, Beograd, 1973, str. 164—165.

nitet i teritorijalni integritet pojedinih zemalja i sprečavali revolucionarne i progresivne društvene promjene, često prijetili da se prošire, pa i da prerastu u svjetski sukob (Vijetnam, Bliski i Srednji istok, Kambodžija, Avganistan itd.). Razumije se, nesvrstani su i dalje odlučno i uporno nastavili borbu za očuvanje svjetskog mira, što je bila egzistencijalna potreba cijelog svijeta. Takva upornost i postignuti rezultati doprinosili su sve većem ugledu pokreta i politike nesvrstavanja.

Četvrta konferencija nesvrstanih, održana u Alžiru septembra 1973, i Peta, avgusta 1976. u Kolombu, znatno su doprinijele očuvanju svjetskog mira. Glavni dokumenti koji su na njima usvojeni (Ekonomska i Politička deklaracija i Akcioni program privredne saradnje), i govori šefova delegacija prožeti su stavovima o sprečavanju agresije i očuvanju mira i bezbjednosti svijeta u cjelini i nesvrstanih zemalja posebno. Na Petoj konferenciji je, u Političkoj deklaraciji, istaknuto da nesvrstani »... odbijaju stav da međunarodni mir može da se zasniva jedino na ravnoteži snaga ili da se bezbjednost može osigurati jedino ako se zemlje pridruže blokovima sila i vojnim savezima sa velikim silama«. ⁵ Na njoj su, takođe, kao i na konferencijama u Lusaki i Alžiru, zauzeti stavovi o rješavanju akutnih problema svijeta (dekolonizacija, vojne baze, pretvaranje Indijskog okeana u zonu mira, osuda imperijalizma, trke u naoružanju i slično). Učesnici skupa su, takođe, digli glas protiv zloupotrebe prava veta, podržavši zahtjev da se Ujedinjene nacije prilagode novim uslovima kako bi se ostvarila potpuna ravnopravnost svih zemalja i naroda.

Značaj pokreta nesvrstanosti u očuvanju mira i odvrćanju od agresije istakao je Tito u govoru na Petoj konferenciji, rekavši i ovo: »Uostalom, nesvrstanost je oduvijek izražavala jedinstvo interesa u osnovnim pitanjima mira i bezbjednosti, nezavisnosti, stranog društvenog i ekonomskog razvitka«. Ukazujući na postojeće opasnosti, Tito je rekao: »Nezavisnost i bezbjednost mnogih nesvrstanih zemalja su ugroženi spoljnim pritiscima u pokušajima mijenjanja, što pokazuje da neprijatelji mira i slobode ne miruju i zato im se moramo zajednički suprotstaviti« ... »Štaviše, zategutost i trka u naoružavanju se proširuju i na nove zemlje i regione, što je suprotno interesima mira i bezbjednosti koji su nedjeljivi« ... »Smatram da i ova naša konferencija treba odlučno da se založi da popuštanje zategnutosti obuhvati cio svijet i sve oblasti odnosa među zemljama« ⁶

⁵ Politička deklaracija Pete konferencije nesvrstanih zemalja.

⁶ Tito, *Vojna djela*, knj. V, izd. VIZ 1977, str. 286.

U razdoblju između Pete i Šeste konferencije nesvrstanih zemalja došlo je do krize detanta, koji je iscrpio svoja pozitivna dejstva, uglavnom, u regulisanju međublokovskih odnosa u Evropi, posebno u stvaranju neophodnih uslova za održavanje Konferencije o evropskoj bezbjednosti i saradnji i usvajanju Završnog akta u Helsinkiju. Ne zanemarujući ni značaj koji je detant imao za pregovore o ograničavanju strateškog nuklearnog naoružanja, ipak su u ovom razdoblju preovladale njegove *negativne* strane, zbog toga što se sveo na bilateralizam supersila i što nije zahvatio sve regione, sfere i subjekte međunarodnih odnosa. Pri tome su supersile pojačale svoja nastojanja da postignu određene političke i strateške prednosti u prostorima u kojima se nalazi gro nesvrstanih zemalja, prije svega u Aziji i Africi.

»Pokret nesvrstanosti se danas suočava sa teškoćama i iskušenjima. Njegovi protivnici na raznim stranama nastoje da ga razjedine, i oslabe njegovu akcionu sposobnost, jer u njemu vide glavnu pokretačku snagu svestrane emancipacije naroda i zemalja. Zato i ne prezaju od direktnih pritisaka i napada na njihovu nezavisnost i svakovrsnog miješanja u njihove unutrašnje poslove. Iskorišćavaju se sporovi i nesuglasice između pojedinih nesvrstanih zemalja u cilju raspirivanja konflikata, a svjedoci smo i ratnih sukoba. To je velika šteta«. ⁷

Spoljno *podsticanje razdora i sukoba* između nesvrstanih zemalja, miješanjem u njihove unutrašnje poslove, ideološkom indoktrinacijom i ekonomskom infiltracijom, raznim oblicima specijalnog rata, a u nekim slučajevima i direktnim oružanim intervencijama, nosioci politike sa pozicije sile nastoje da prošire svoje sfere uticaja i da uspostave dominaciju na širokim prostorima nesvrstanih zemalja. Pri tome atakuju na jedinstvo pokreta nesvrstanosti, nastojeći da ga razbiju i pojedine njegove članice pridobiju za svoje interese.

Međutim, uprkos jačanju blokovskog pritiska na nesvrstane zemlje i širenju kruga nosilaca problokovskih shvatanja u pokretu nesvrstanosti, Šesta konferencija nesvrstanih zemalja u Havani, održana 1979. godine, jasno je pokazala da se većina nesvrstanih zemalja dosljedno zalaže za očuvanje i sprovođenje *izvornih principa* i ciljeva nesvrstanosti, ustanovljenih na Beogradskoj konferenciji 1961. godine. U završnom dokumentu Šeste konferencije snažno je reafirmisana nezavisna, vanblokowska i globalna uloga pokreta nesvrstanosti u izgradnji novih međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa koji će se temeljiti na miru, bezbjednosti i blagostanju svih zemalja i naroda u svijetu.

⁷ Tito, *Vojna djela*, knj. VI, izd. VIZ 1981, str. 163.

Izvanrednu zaslugu za uspješan ishod Šeste konferencije i otvaranje realnih perspektiva za dalji uspon politike i pokreta nesvrstanosti imao je Josip Broz Tito, kome je odati specijalno priznanje ... »za njegov doprinos formulisanju principa i ciljeva nesvrstanosti, za njegove neumorne napore u očuvanju i učvršćivanju jedinstva i solidarnosti nesvrstanih zemalja i za njegov lični doprinos uspostavljanju ravnopravnijeg, pravednijeg i miroljubivijeg poretka u svetu«. ⁸

Na planu očuvanja mira i bezbjednosti u svim regionima svijeta i na svim nacionalnim granicama, Šesta konferencija je istakla da učvršćenje detanta i bezbjednosti u Evropi može biti trajno samo ako se proširi i na druga područja i doprinese rješavanju takvih svjetskih problema kao što su razoružanje, iskorjenjivanje kolonijalizma, podsticanje razvitka svih zemalja, uklanjanje sukoba i kriznih žarišta, i drugih »da bi se eliminisali vojni blokovi i paktovi«. Konferencija je potvrdila svoju riješenost da »jača solidarnost i međusobnu pomoć među nesvrstanim zemljama da bi se oduprli imperijalizmu, kolonijalizmu, tuđoj dominaciji i stranoj okupaciji, rasizmu kao i cionizmu, pretnjama, pritisku, agresiji i svim drugim ekonomskim i političkim akcijama uperenim protiv njih«. Najzad, Konferencija je izrazila stav da nesvrstane zemlje treba da djeluju još odlučnije protiv prijetnji, napada, pritisaka, nasilja, subverzija i miješanja u njihove unutrašnje poslove i »ponovo istakla potrebu da nesvrstane zemlje odgovaraju na sve to hrabro i solidarno«. ⁹

Pokret nesvrstanosti stalno se širi i postaje sve uticajniji činilac rješavanju ključnih problema savremenog svijeta. Od 25 zemalja i 3 posmatrača, koliko ih je učestvovalo na Beogradskoj konferenciji 1961. godine, do danas pokret nesvrstanosti se gotovo učetverostručio. Na posljednjem samitu u Havani učestvovali su 92 zemlje i oslobodilačka pokreta u punopravnom svojstvu, 20 posmatrača i 19 gostiju. Takva širina pokreta ne govori samo o njenoj demokratičnosti već dokazuje i to koliko je pokret nesvrstavanja izvor moralne i političke snage čiji su temelji i osnovni principi postavljeni na Beogradskoj konferenciji, na kojima se gradi njegova budućnost.

⁸ Rezolucija o priznanju Njegovoj ekselenciji predsjedniku Josipu Brozu Titu, čas. »Međunarodna politika« od 16. 9. 1979.

⁹ Završni dokument Šeste konferencije šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja; Isto.

Svestrana saradnja nesvrstanih zemalja — bitan uslov očuvanja nezavisnosti i suvereniteta

Savremena svjetska zbivanja posebno karakterišu: nastavljjanje sve opasnije trke u nuklearnom i konvencionalnom naoružavanju; dalje zaoštavanje među velikim silama i pored nastojanja da se očuva detant; pokušaji da se težište djelovanja osvajačkih snaga prenese na područje »trećeg svijeta«, odnosno na tzv. »nedefinisana područja« ili »sive zone«; sve češće krize, lokalni sukobi i ograničeni ratovi, koje najčešće podstiču centri ekonomske i vojne moći u svijetu; usavršavanje sredstava i metoda vođenja specijalnog rata i njihova sve šira primjena. Agresivnim pritiscima reakcionarnih snaga sve više se ugrožava nezavisnost nesvrstanih zemalja, što zahtijeva preduzimanje određenih mjera radi očuvanja vlastite slobode i nezavisnosti.

Do četvrte konferencije u Alžiru nesvrstane zemlje rijeđe su raspravljale o međusobnoj *saradnji u oblasti odbrane i bezbjednosti*. Pojedini predstavnici pokreta nesvrstavanja su smatrali da bi se saradnji u toj oblasti moglo prigovoriti da vodi stvaranju »trećeg bloka«, tj. odnosima koji liče na one u postojećim vojno-političkim savezima i blokovskim grupacijama. U stvari, do tada nije bilo svuda prihvaćeno gledište da je upravo takva saradnja među nesvrstanim najpouzdaniji način odvrćanja od agresije i odbrane vlastite slobode i nezavisnosti.

Kada su velike sile i blokovske grupacije uvidjele da bi svjetski nuklearni rat bio besmislen, stratezi ekspanzionizma su se sve više počeli opredjeljivati za osvajanje pozicija i sfera uticaja na širokim područjima nesvrstanih zemalja. Istovremeno, da bi oslabili nesvrstani pokret i tako lakše ostvarili svoje ciljeve oni su pojedine članice pokreta gurali u međusobne sukobe. Pošto nisu bile dovoljno snažne da se odupru tim nasrtajima, neke nesvrstane zemlje su bile žrtve različitih oblika agresije. Takve i slične opasnosti podstakle su nesvrstane na razvijanje šire međusobne saradnje i na planu odbrane, što znatno doprinosi odvrćanju neprijatelja od agresije, odnosno pomaže svakoj ugroženoj zemlji da uspješnije organizuje odbranu vlastite slobode i nezavisnosti.

Pokret nesvrstanosti nikad nije izdvajao odbranu i bezbjednost iz opštih društveno-političkih i ekonomskih procesa, niti ih je svodio na klasične sheme i strukture vojne sile. Snaga nesvrstanosti počiva na njihovim principima u borbi za mir i saradnju među narodima. U rješavanju problema koji ugrožavaju mir u svijetu, nesvrstani iznose svoje stavove i na vlastitim skupovima i u Ujedi-

njenim nacijama. To je mjesto i najšira tribina gdje nesvrstani mobiliziraju čitav miroljubivi svijet u borbi protiv pritisaka, nasilja i rata.

Snaga nesvrstanih je u ogromnom ljudskom potencijalu ne samo zemalja koje su uključene u pokret već i ostalog naprednog dijela čovječanstva koji prihvata principe i podržava konstruktivne napore nesvrstanih. Na taj način pokret nesvrstanih postaje ogromna *moralna snaga i savjest* čovječanstva.

Snaga nesvrstanih je u velikom *materijalnom*, pogotovu sirovinском i energetsком potencijalu, koji se iz godine u godinu sve više eksploatiše u međunarodnim ekonomskim odnosima i podjeli rada.

Snaga nesvrstanih je u ogromnom *prostoru*, naročito pojedinih geostrategijskih regiona koji su od izuzetnog značaja za održavanje svjetskih komunikacija, zbog čega su stalno pod prismotrom supersila i blokova.

Konačno, snaga nesvrstanih je u stalnom *jačanju njihovih odbrambenih potencijala i oružanih snaga*, koji iz godine u godinu jačaju u svim zemljama članicama nesvrstanog svijeta.

Saradnja među nesvrstanim ima veliki značaj za očuvanje slobode i nezavisnosti njih samih, a i za očuvanje mira u svijetu. Nesvrstani svojom borbom protiv sile i pritisaka, protiv rata i nasilja stvaraju probleme osvajačkim pretenzijama onih koji nastoje da očuvaju ili prošire svoje sfere uticaja i da ostvaruju svoje ciljeve silom. Zato oni nastoje da ga razbiju i oslabe.

Teorijsko ishodište odbrane i bezbjednosti nesvrstanih polazi od potpuno suprotnih premisa od blokovskih i oslanja se na pravo svake zemlje da samostalno odlučuje o svojoj sudbini, jer je *odbrana zemlje neodvojiva funkcija svake samostalne države*. Na takvim osnovama se grade *zajednički interesi i solidarnost nesvrstanih*, a jedinstvo se izražava u zajedničkom cilju — očuvanju slobode i nezavisnosti. Prema tome, odbrana i bezbjednost nesvrstanih zemalja zasniva se: na autentičnosti i samostalnosti odbrane i bezbjednosti svake od njih osloncem na sopstvene snage; na odbrambenoj moći nesvrstanih zemalja, koja se temelji na društvenim faktorima moći (ekonomskoj, društvenoj, političkoj, demografskoj, vojnoj) svake nesvrstane zemlje i pokreta u cjelini; na odbrambenoj saradnji nesvrstanih zemalja, koja se izražava u obliku solidarnosti i u pružanju podrške i pomoći, a ne u obliku formalnih vojnih sporazuma.

Polazna osnova nesvrstanih u razmatranju *savezništva* je član 51. Povelje Ujedinjenih nacija, u kome se kaže: »Ništa u ovoj povelji ne dira u prirodno pravo individualne ili kolektivne samoodbrane u slučaju oružanog napada...« Prema tome, nesvrstani, ako budu smatrali za potrebno, mogu međusobno sklapati i savezništva

da bi odbranili svoju slobodu, nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet, odnosno da bi agresora odvratili od ostvarivanja njegovih osvajačkih planova. Pri tome se nesvrstane zemlje zauzimaju za dosljednu primjenu principa miroljubive aktivne koegzistencije, a »... nisu se unapred opredelile za konfrontaciju sa određenim društvenim sistemima, razvijenim zemljama, blokovima ili njihovim vodećim državama«. ¹⁰

Iskustva iz dosadašnjih ratova uče da je savezništvo uvijek bilo poseban oblik odnosa među državama i narodima. Ti su odnosi proizlazili iz društveno-istorijskih uslova i zbivanja, kao i iz bliskosti i podudarnosti osnovnih interesa i ciljeva koji se ratom žele postići. Na toj osnovi bi se mogla, bez ikakve sumnje, stvarati savezništva među nesvrstanim zemljama i u eventualnom ratu, na njoj se mogu i danas preduzimati zajedničke akcije radi odvrćanja ili odbrane od agresije. Nesvrstane zemlje nemaju nikakvog razloga da se uzdržavaju od takve saradnje, jer ona nije u suprotnosti ni s politikom nesvrstavanja ni s Poveljom Ujedinjenih nacija.

Savezništva koja se sada, u miru, stvaraju multilateralnim ili bilateralnim ugovorima su najčešće vojno-politički savezi, tj. okupljanje izvjesnog broja malih, srednjih, pa i velikih zemalja oko neke od supersila. Takvi savezi donose mnoštvo neprilika i neizvjesnosti i ne jamče podršku i pomoć saveznika u eventualnom ratu, zbog konfrontacije, borbe za sfere uticaja i drugih blokovskih razloga. Zato su oni neprihvatljivi za nesvrstane zemlje.

Istinska savezništva, koja se najčešće stvaraju u ratu, posebno u narodnooslobodilačkim i revolucionarnim ratovima, ne moraju biti zasnovani ni na kakvim formalnim ugovorima. To potvrđuju i dosadašnja iskustva. Prema Frontu nacionalnog oslobođenja Južnog Vijetnama, na primjer, ni jedna zemlja nije imala nikakve formalne obaveze o pružanju pomoći u njegovoj oslobodilačkoj borbi, ali je vijetnamski narod za sve vrijeme borbe uživao moralnu i materijalnu podršku svih progresivnih snaga svijeta, u čemu su prednjačile nesvrstane i socijalističke zemlje. Isti slučaj bio je i sa revolucionarnim, narodnooslobodilačkim i antikolonijalnim pokretima u Alžiru, Angoli, Zimbabveu itd., a sada takvu podršku ima oslobodilačka borba palestinskog naroda u borbi protiv izraelske agresije i okupacije, kao i svi ostali narodi koji se bore za slobodu i nezavisnost.

Saveznički odnosi, prema tome, ne moraju biti utvrđeni formalno-pravnim aktom, već mogu biti izraženi u mnoštvu neformalnih, a

¹⁰ E. Kardelj, *Istorijski koreni nesvrstavanja*, Izdavački centar »Komunist«, Beograd, 1975, str. 30.

u suštini vrijednih i opipljivih oblika saradnje. To znači da nesvrstane zemlje mogu na razne načine sarađivati radi organizovanja odbrane i bezbjednosti. Ta saradnja mora da bude u skladu s načelima nesvrstavanja i Povelje Ujedinjenih nacija, što znači da ni u kom slučaju ni na koji način ne može biti vezana za blokove, niti za stvaranje novog — »trećeg bloka«, jer je to suprotno osnovnoj ideji nesvrstavanja koja je i nastala kao antiteza blokovskom svrstavanju.

Osim toga što su u svojim glavnim dokumentima izrazili načelne stavove o miru i bezbjednosti i što su osudili svaki agresivni čin reakcionarnih snaga koje teže porobljavanju, nesvrstani su na Četvrtoj, Petoj i Šestoj konferenciji zauzeli aktivan stav i odnos i prema *bezbjednosti* vlastitih zemalja. Predsjednik Tito je, u vezi s tim, u govoru na Četvrtoj konferenciji nesvrstanih zemalja rekao:

»Ne možemo prepustiti tok događaja, a pogotovo našu sudbinu, velikim silama, njihovom dogovaranju i sporazumijevanju — čak i kada je to motivisano i najboljim namjerama — niti se možemo ograničiti samo na zahtjev da budemo prisutni u tim zbivanjima«. I dalje: »Naša saradnja treba, prije svega, da dođe do izražaja u pojačanoj solidarnosti i međusobnoj podršci u slučaju kada je neka od nesvrstanih zemalja ugrožena ili izložena stranim pritiscima. Zatim, trebalo bi sve više da udružujemo svoju političku i ekonomsku snagu da bismo povećali našu sposobnost za akciju i time svojom prisutnošću i djelovanjem vršili sve snažniji uticaj na rješavanje međunarodnih problema, ma gdje i ma u kom obliku se to činilo«. ¹¹ Sa govornice Pete konferencije u Kolombu Tito je poručio: »... neprijatelji mira i slobode ne miruju i zato im se moramo zajednički suprotstaviti«. ¹²

U političkoj deklaraciji Alžirske konferencije o tome se kaže i ovo: »Učesnici su posebnu pažnju posvetili jačanju bezbjednosti i odbrani nesvrstanih zemalja od svih opasnosti spolja. Oni su izrazili riješenost svojih zemalja da povećaju svoju ... solidarnost i pomoć u slučaju prijetnji njihovoj nezavisnosti i teritorijalnom integritetu«. ¹³ A u deklaraciji Ministarskog sastanka Komiteta bezbjednosti nesvrstanih zemalja u Havani (1975) ističe se da će »svaka agresija protiv jedne nesvrstane zemlje biti smatrana agresijom protiv nesvrstanih zemalja«, i ponovo se potvrđuje spremnost na međusobnu saradnju. Sve to govori o sve većem značaju i potrebi koju izražavaju nesvrstani u borbi protiv primjene sile.

¹¹ Tito, *Vojna djela*, knj. V, izd. VIZ 1977, str. 113.

¹² Isto, str. 286.

¹³ *Politička deklaracija Četvrte konferencije nesvrstanih zemalja*, čas. »Informator«, br. 10/1973, str. 139.

Pošto u društveno-političkim sistemima nesvrstanih zemalja postoje *razlike*, ima mišljenja, uglavnom van pokreta, da one ne mogu jedna drugoj pružiti pomoć i podršku. Takva shvatanja su neprihvatljiva, jer izvjesne razlike među državama ne moraju biti smetnja saradnji. Treba samo pogledati u prošlost pa se uvjeriti da su se mnoga tzv. prirodna savezništva, koja su se temeljila na ideološkoj osnovi, u toku rata brzo raspadala. Teorijom o visokoj vrijednosti takvih sporazuma zanosila se, na primjer, i buržoazija u Velikoj Britaniji i Francuskoj (Čemberlen, Daladje) pred drugi svjetski rat, nadajući se da će Hitler ratovati samo protiv SSSR-a, a da će zapadne kapitalističke zemlje ostaviti na miru. Događaji u tom ratu su pokazali suprotno. S druge strane, da razlike u društvenim sistemima ne moraju uvijek biti smetnja u ostvarivanju pravog savezništva, potvrđuju primjeri opet iz drugog svjetskog rata, u kom se razvilo savezništvo između SSSR-a i zapadnih kapitalističkih zemalja (antihitlerovska koalicija) i između jugoslovenskog narodnooslobodilačkog i revolucionarnog pokreta i zapadnih saveznika. Polazeći od realnosti savremenog svijeta, problema, teškoća, pa i ratnih kriza među nesvrstanim zemljama, Tito je ukazivao na puteve prevazilaženja i najvećih iskušenja.

»Nesvrstane zemlje treba da se organizuju tako da, u slučaju iskrslog ratnog sukoba među pojedinim članicama pokreta nesvrstanosti, mogu pružiti sve moguće vrste usluga radi ograničenja i otklanjanja sukoba. One treba, prije svega, da se bore protiv toga da se takvi sukobi pretvaraju u političku konfrontaciju blokova, jer to neminovno dovodi sukobljene zemlje u zavisnost od blokova«. ¹⁴

Do Četvrte konferencije nije bilo znatnije saradnje među *oružanim snagama* nesvrstanih zemalja. Međutim, iskustva iz ratnih sukoba i kriza, u kojima su na različite načine bili ugrožavani suverenitet, nezavisnost i teritorijalni integritet nesvrstanih, pokazala su da mnoge zemlje koje pripadaju pokretu nesvrstanosti često nisu bile u mogućnosti da se same odupru nasrtajima spolja, niti unutrašnjim teškoćama koje su, takođe, najčešće bile inicirane spolja. Uzrok tome treba tražiti, pored ostalog, u slabijoj obučenosti kadra, pomanjkanju iskustava u pripremanju oružanih snaga i društva za odbranu i zaštitu zemlje kao i u tehničkoj i drugoj podređenosti i zavisnosti većine nesvrstanih zemalja od doskorašnjih kolonizatora, nekolonijalističkih i hegemonističkih sila koje se i pojavljuju kao agresori.

¹⁴ Josip Broz Tito, *Referat na XI kongresu SKJ*, »Borba« od 21. juna 1978.

Mnoge nesvrstane zemlje kupuju veći dio oružja i opreme za svoje oružane snage od nekih velikih i blokovskih zemalja, a upravo su ti izvori snabdijevanja veoma nepouzđani u najkritičnijim trenucima. Prodajući naoružanje i opremu, te zemlje ne propagiraju samo svoje ideje, već stvaraju odgovarajuće snage i uporišta na koje će se osloniti u ostvarenju svojih agresivnih ciljeva. Izlaz je u još čvršćem oslanjanju na sopstvene izvore i u svestranom razvoju naučne, ekonomske i tehničke, pa i vojne saradnje među nesvrstanim zemljama. Ta je *saradnja* već sve opipljivija i konkretnija, jer jedan broj nesvrstanih zemalja može znatna finansijska sredstva da odvoji u tu svrhu, a ima ih koje već raspoložu jakim industrijskim i drugim potencijalima za proizvodnju oružja i opreme.

To što su nesvrstani do sada učinili u *jačanju međusobne saradnje* radi odvrćanja neprijatelja od agresije i očuvanja svoje nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta, kao i bezbjednosti vlastitih zemalja, dalo je dobre rezultate. Zahvaljujući dobrim dijelom njima, obustavljena su ratna dejstva na Bliskom istoku u oktobru 1973. godine (neposredno poslije konferencije u Alžiru), osuđeni su vojni udari, vojnofašistički režimi i vojne intervencije, pružena je značajna pomoć narodima Vijetnama, Kambodže i Laos-a protiv spoljne intervencije, snažnu podršku imala je borba naroda Angole, Zimbabvea i Namibije za slobodu i nezavisnost, kao i svih drugih naroda i zemalja koje su se oslobađale kolonijalnog jarma ili se i sada bore za iste ideale, kao što to čine narodi Palestine, Namibije i dr. Nesvrstani su, takođe, u ogromnoj većini, i na skupovima nesvrstanih zemalja i u Ujedinjenim nacijama i u raznim regionalnim organizacijama, osudili oružane intervencije i druge oblike prijetnje i pritisaka svuda gdje su se pojavili.

Pokret nesvrstanosti je od samog početka zauzeo principijelan stav i negativan odnos prema *stranim vojnim bazama*, vojnim postrojenjima, razmješćaju nuklearnog i drugog oružja na teritorijama drugih zemalja. Poznato je da se među uslovima koji su postavljani da bi neka zemlja mogla dobiti status nesvrstanosti, već na prvom beogradskom sastanku 1961, izričito zahtevano da ne smije prihvatiti strane vojne baze na svojoj teritoriji. U tom kontekstu nesvrstane zemlje su se uporno borile i podržavale napore da se strane vojne baze eliminišu sa teritorija nekih nesvrstanih zemalja (ukidanje francuske baze u Bizerti na tlu Tunisa, britanskih baza na Malti i Kipru, podrška Panami i Kubi za ukidanje američkih vojnih baza na njihovim teritorijama itd). Takav stav pokreta nesvrstanosti prema stranim vojnim bazama proizlazi iz posljedica koje zbog toga nastaju ne samo za nesvrstane zemlje na čijim teritori-

jama se one nalaze, već i zbog toga što vojne baze podstiču zaostavljanje i krize u svijetu. Vojne baze, naime, služe za pritisak na unutrašnja politička zbivanja u zemlji u kojoj su razmještene, što znači da ta zemlja nema potpunu nezavisnost i slobodu u pogledu odlučivanja o unutrašnjoj i spoljnoj politici. Sem toga, te baze služe i za širenje uticaja stranih sila na širi region u kome se one nalaze, a koriste se i kao sredstvo u globalnoj strategiji supersila i blokova.

Pokušaji da se na teritorijama nesvrstanih zemalja stvaraju »konstruktivne« i »destruktivne« vojne baze velikih sila odlučno su odbijeni kao nastojanje da se razbije jedinstvo pokreta i da se on uključi u međublokovski sukob, što bi osjetno smanjilo njegovu političku i akcionu sposobnost. Takav principijelan stav je došao do izražaja i na Ministarskoj konferenciji nesvrstanih zemalja u Nju Delhiju 1981, kada se odlučno zahtijevalo povlačenje stranih trupa iz svih zemalja, bez obzira pod kakvim motivima su one došle na teritorije drugih zemalja. Takođe su osuđeni pokušaji uspostavljanja novih vojnih baza, vojnih postrojenja i razmještaja nuklearnog oružja i drugih sredstava za masovno uništavanje na tuđim teritorijama.

Nesvrstani vode odlučnu i upornu borbu za uspostavljanje pravednih *međunarodnih ekonomskih odnosa*, što je, takođe, sastavni dio njihove borbe za odvratanje od agresije, očuvanje nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta njih samih. U toj borbi nesvrstani se sukobljavaju sa stalnim miješanjem u privredu nerazvijenih zemalja, što neposredno utiče na životnu egzistenciju mnogih naroda koji su, dobrim dijelom i zbog toga, izloženi gladi, nestašini i bolesti.

»Jaz koji je nastao između razvijenih i nerazvijenih zemalja nije samo faktor koji na ovaj ili onaj način produžuje ekonomsku zavisnost mnogih nerazvijenih zemalja od ekonomski i politički jakih zemalja, već je u isto vrijeme postao i faktor kočenja razvoja proizvodnih snaga u samim razvijenim zemljama, a time i izvor zaostavljanja ekonomskih i političkih kriza i izvor veoma opasnih suprotnosti koje ugrožavaju svetski mir«. ¹⁵

Nesvrstani su se posljednjih godina sa više uspjeha koristili i svojim prirodnim resursima, energetske izvorima i ekonomskim mogućnostima da bi onemogućili imperijalističke sile da se agresivno ponašaju prema njima, da bi ih odvratili od agresije ili uklonili posljedice agresije. O tome se u Ekonomskoj deklaraciji Pete konferencije nesvrstanih kaže: »Šefovi država ili vlada nesvrstanih

¹⁵ E. Kardelj, *Istorijski koreni nesvrstavanja*, izd. »Komunist«, Beograd, 1975, str. 15.

zemalja primili su k znanju uspehe zemalja u razvoju u mobilisanju njihovih prirodnih resursa, kao efikasnog oružja u odbrani njihove nacionalne bezbednosti, suvereniteta i egzistencije, i unapređenju njihove kolektivne brige protiv agresije i okupacije, rasne diskriminacije, aparthejda, cionizma i kolonijalizma koji predstavljaju najveću pretnju miru i bezbednosti. Ovo je u velikoj meri pokazano i trijumfom borbi u Africi, na Bliskom istoku i u Aziji i efikasnim merama koje su preduzele zemlje izvoznice nafte i druge zemlje u razvoju, proizvođači sirovina u očuvanju i kontroli svojih prirodnih resursa¹⁶.

Međutim, realne mogućnosti ekonomske saradnje među nesvrstanimima nisu dovoljno iskorišćene, naročito ako se zna kakvim energetskim resursima (u nafti i rudama) i finansijskim sredstvima neke nesvrstane zemlje raspolažu. To pruža mogućnost nesvrstanimima da se uspješnije suprotstavljaju ekonomskoj dominaciji najrazvijenijih zemalja, koje stalnim povećanjem cijena industrijskoj robi, protekcionističkim mjerama i monopolskim položajem na međunarodnom tržištu, ostvaruju ogromne profite i nemilosrdno eksploatišu prirodna bogatstva (izvore sirovina, posebno nafte), jeftinu radnu snagu i prostrana tržišta nedovoljno razvijenih zemalja. Na tim osnovama je i stvoreno carstvo multinacionalnih kompanija. Zbog toga, veća solidarnost, borba za prevazilaženje teškoća najsiromašnijih i zajednička akcija svih progresivnih snaga moraju doći do punog izražaja, jer je to u interesu napretka svih nesvrstanih i očuvanju mira u svijetu.

Konferencija Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju, redovna zasjedanja Generalne skupštine i njenog Ekonomsko-socijalnog savjeta, pa i zasjedanja Savjeta bezbjednosti posvećena ekonomskoj problematici; zatim, specijalna zasjedanja Generalne skupštine, djelatnost specijalizovanih agencija i organizacija Ujedinjenih nacija i »Grupe 77«, kao i zauzeti stavovi i pokrenute akcije na konferencijama nesvrstanih (Beograd, Kairo, Lusaka, Alžir, Kolombo i Havana), na skupovima ministara inostranih poslova i na svim drugim multilateralnim i bilateralnim sastancima i cjelokupna aktivnost nesvrstanih znatno su doprinijeli odvrćanju od agresije i očuvanju mira, a time je učvršćena i nezavisnost nesvrstanih zemalja. »Bezbjednost svijeta, mir i stabilnost« — kako je rekao Tito na VI konferenciji nesvrstanih u Havani — »ne mogu se ostvariti bez korjenite izmjene međunarodnih ekonomskih odnosa u kojima su zemlje u razvoju izložene diskriminaciji i neravnopravnosti. Materijalne mogućnosti kojima čovjek danas raspolaže, umjesto da

¹⁶ Čas. »Informator« br. 10/1976, str. 145.

doprinosе blagostanju i harmoničnom razvoju svih, pretvaraju se u svoju suprotnost. Neravnopravni ekonomski odnosi postaju sve opasniji izvor novih zaoštravanja i sukoba». ¹⁷

Sve što nesvrstane zemlje preduzimaju, ne rade to zato da bi se zatvorile u sebe, obrazujući sistem izvan Ujedinjenih nacija. Njima nije cilj ni stvaranje novog bloka ili vojnog saveza. Pokret nesvrstavanja je *otvoren* za sve miroljubive, progresivne i demokratske snage svijeta, jer je samo pod tim uslovom moguća njegova dosljedna borba protiv politike sile, dominacije, pritisaka i agresija, borba za ukidanje rata kao sredstva politike.

Odnos pokreta nesvrstanosti prema ratu i miru određuje i njegov *odnos prema agresiji*. Agresija na jednu miroljubivu zemlju u isto vrijeme je i atak na mir u cjelini, a to neizbježno vodi i treba da vodi učešću svih miroljubivih snaga i zemalja u borbu protiv agresora. U tom smislu, agresija na neku nesvrstanu zemlju istovremeno je agresija na nesvrstanost u cjelini.

Posmatrajući sve to u sklopu savremenih zbivanja u svijetu, može se zaključiti da su sve do sada preduzete oružane intervencije, nasrtaji i agresije na slobodu i nezavisnost, još više potencirali pitanje saradnje u odbrani nesvrstanih zemalja. Nema sumnje da u toj vitalnoj oblasti za svaku nesvrstanu zemlju i za pokret nesvrstanosti u cjelini težište mora biti *oslonac na vlastite snage*. Organizovanjem svih nacionalnih kapaciteta za odbranu od moguće agresije, svaka nesvrstana zemlja u najvećoj mjeri obezbjeđuje svoju slobodu i nezavisnost i ujedno doprinosi stabilnosti i jačanju uticaja pokreta nesvrstanosti. S druge strane, pokret nesvrstanosti, jačanjem svoje uloge i raznim aktivnostima u međunarodnim odnosima, postaje sve značajniji faktor u sistemu svjetske ravnoteže snaga i efektivno doprinosi stvaranju osnovnih pretpostavki za uspješnu odbranu slobode i nezavisnosti nesvrstanih zemalja. Solidarnost nestvrstanih zemalja i njihova zajednička akcija u svim forumima i tijelima međunarodne zajednice, kao i na regionalnom i subregionalnom nivou, bezrezervna osuda oružanih intervencija i odlučno suprotstavljanje već diskreditovanom »pravu jačega«, predstavljaju nezamjenjivu snagu u odbrani slobode i nezavisnosti nesvrstanih zemalja.

U tom kontekstu su *neprihvatljive* one ideje koje poručuju da se nezavisnost i bezbjednost mogu očuvati osloncem na jednu ili drugu supersilu i blokovsku grupaciju. To je u punoj suprotnosti sa izvornim principima i kriterijima nesvrstanosti. Uostalom, nesvrstanost je i nastala kao izraz istorijske težnje novooslobođenih

¹⁷ Tito, »Vojna djela«, knj. VI izd. VIZ 1981, str. 330.

i ostalih, prije svega, malih zemalja da sačuvaju svoju slobodu i nezavisnost nevezivanjem za vojno-političke grupacije okupljene u saveze oko velikih sila. Zbog toga su teorije o »prirodnom savezništvu« manje inspirisane brigom za očuvanje slobode i nezavisnosti, a više prihvatanjem blokovske politike interesnih sfera i blokovske konfrontacije, koja ne stabilizuje već ugrožava svjetski mir, pa time u najvećoj mjeri i bezbjednost nesvrstanih zemalja.

Ako imamo sve to u vidu, ako vodimo računa o položaju i ugledu nesvrstanih među progresivnim i miroljubivim snagama svijeta i u međunarodnim organizacijama, posebno u Ujedinjenim nacijama, kao i karakter odbrane nesvrstanih zemalja, možemo zaključiti da u eventualnom ratu ni jedna nesvrstana zemlja ne može ostati sama — bez saveznika, bez podrške i pomoći. U slučaju agresije, uz svaku od njih bila bi ogromna većina čovječanstva. Svi koji se spremaju za agresiju moraju da i o tome vode računa i da dobro razmisle da li im se isplati upuštati se u tako rizične poduhvate. U tome je snaga nesvrstanoosti kao činioca odvratanja od agresije i borca za mir i bezbjednost savremenog svijeta.

Uloga i doprinos Jugoslavije u jačanju saradnje na planu odbrane i bezbjednosti nesvrstanih zemalja

Jugoslavija je poznata kao jedna od najaktivnijih nesvrstanih zemalja koja se dosljedno bori za mir i ravnopravne odnose u svijetu i kao država koja se oslanja na sopstvenu opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, što je i logično s obzirom na njen društveno-politički sistem i principijelnu spoljnu politiku, u kojoj se zalaže za demokratizaciju međunarodnih odnosa i za dosljednost u izgradnji socijalizma. Korelacija između opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i spoljne politike Jugoslavije u prvi plan ističe značaj politike nesvrstavanja. Upravo zbog toga što Jugoslavija polazi od istih načela u izgrađivanju novih odnosa u međunarodnoj zajednici i u unutrašnjem socijalističkom samoupravnom sistemu, a u okviru njega u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti — njena unutrašnja i spoljna politika, odnosno njena nesvrstana politika, socijalistički samoupravni razvitak, opštenarodna odbrana i društvena samozaštita su međusobno usklađeni. Oni u isto vrijeme svaki za sebe i svi zajedno doprinose odvratanju od agresije na Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju. Nesvrstanoost, dakle odvrća od agresije uopšte, a i od agresije na Jugoslaviju.

Tako su nesvrstanost i borba za mir, socijalizam, ravnopravne odnose među narodima i opštenarodna odbrana i društvena samozaštita činioci jedne *jedinstvene politike*. Jugoslavija kao nesvrstana zemlja odlučno odbacuje rat i politiku s pozicije sile kao sredstva za rješavanje međunarodnih sporova, i zastupa stanovište koje je u skladu s njenom nestvrstanom politikom i Poveljom Ujedinjenih nacija — da je osnovno pravo svakog naroda da brani svoju slobodu, nezavisnost i suverenitet, da sam odlučuje o svom društvenom uređenju i da mu to pravo niko ne može uskratiti. Iz toga proizlazi pravo svih naroda da se bore za svoju nacionalnu nezavisnost. Ti opšti stavovi, koji su proistekli iz aktivnosti Jugoslavije kao nesvrstane zemlje u međunarodnom životu, iz načela njene unutrašnje i spoljne politike, određuju smisao sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Odbrambeni sistem SFRJ je usmjeren isključivo na odbranu suvereniteta, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta zemlje i »... nije uperen ni protiv koga ko želi mir i ko poštuje pravo na slobodu i samostalan ekonomski, politički i društveni razvitak«. ¹⁸ On se ni u kom vidu ne može pojaviti kao sila koja bi ugrožavala ma čiju slobodu, nezavisnost i mir. Znači, opštenarodna odbrana i društvena samozaštita su usmjerene protiv nasilja i rata. Njihov smisao je upravo u sprečavanju rata, u odvrćanju od agresije i očuvanju mira, u zaštiti društveno-političkog sistema i njegovih vrijednosti. One su oslonac Jugoslaviji i u njenim međunarodnim odnosima, u njenoj politici nesvrstavanja, odnosno u borbi za očuvanje mira i za sprečavanje upotrebe sile u rješavanju međunarodnih problema. Kao što je nesvrstanost činilac odvrćanja od agresije i doprinosi miru i bezbjednosti čovječanstva u cjelini i štiti slobodu, nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet svih nesvrstanih i miroljubivih zemalja, tako su i opštenarodna odbrana i društvena samozaštita štit jugoslovenskim narodima u njihovoj borbi za slobodu, nezavisnost, suverenitet, teritorijalni integritet i zaštitu Jugoslavije. One odvrćaju agresiju na Jugoslaviju i njeno društvo i u isto vrijeme u punoj mjeri doprinose odvrćanju od agresije uopšte, što znači jačaju mir i bezbjednost svih nesvrstanih i miroljubivih zemalja u svijetu. Na taj način nesvrstanost i opštenarodna odbrana i društvena samozaštita su u najneposrednijoj međusobnoj vezi i uzajamno se dopunjuju.

¹⁸ Josip Broz Tito *Opštenarodna odbrana Jugoslavije*, »Međunarodna politika«, Beograd, 1970, str. 18.